

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-yil 4-son

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 SODIKOV AKMAL SHAVKAT O'G'LI**
O'zbekistonda norma ijodkorligi rivojining
zamonaviy tendensiyalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 17 JURAYEV SHERZOD YULDASHEVICH**
Ma'muriy sud ishi yurituvida kelishuv bitimi
institutini takomillashtirishning ayrim nazariy va
amaliy masalalari
- 24 G'OZIYEV KOZIMBEK JAVLONBEKOVICH**
Oliy ta'limni moliyalashtirish: qiyosiy tahlil
- 34 MADIYEV FAXRIDDIN XOSHM O'G'LI**
Shaxsiy hayot daxlsizligi huquqini ta'minlashda
zamonaviy yondashuvlar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 44 MEHMONOV QAMBARIDDIN
MIRADHAMOVICH**
Sanoat mulki obyektlari mualliflarini
rag'batlantirish masalalari
- 55 ASLONOV NAVRO'ZBEK RUSTAMOVICH**
Inson huquq va erkinliklari tizimida axborot
olish huquqi

12.00.04 – FUQAROLIK
PROTSESSUAL HUQUQI.
XO‘JALIK PROTSESSUAL
HUQUQI.
HAKAMLIK JARAYONI VA
MEDIATSIYA

63 ESANOVA ZAMIRA NORMUROTOVNA

Fuqarolik ishlarining taalluqliligi: nazariy qoidalar va amaliy muammolar

72 XABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH

Fuqarolik protsessida odil sudlovni amalga oshirishga ko‘maklashuvchi shaxs sifatida guvohning ishtiroki bilan bog‘liq ayrim masalalar

84 ХАЙРУЛИНА АСАЛЬ БАХОДИРОВНА

Сравнительный анализ медиации в некоторых зарубежных странах и Узбекистане: возможные вопросы и предложения

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI.
IJTIMOIY TA‘MINOT HUQUQI

93 ХОЖАБЕКОВ МУФТУЛЛА ЖОЛМУРЗА УЛЫ

Законодательные основы выплат, причитающихся совместителям

102 JAVLIYEVA GULLOLA ABDURAHIM QIZI

Notipik mehnat shakllaridan foydalanishni tartibga solishda MDH davlatlari tajribasi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH.
KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI.

112 HAKIMOV KOMIL BAXTIYOROVICH

Zaruriy mudofaa chegarasidan chetga chiqib va kuchli ruhiy hayajonlanish holatida qasddan odam o‘ldirishning farqli jihatlari

122 KAMALOVA DILDORA GAYRATOVNA

Qilmishni jinoyatga suiqasd sifatida kvalifikatsiya qilish va o‘xshash tarkibli jinoyatlardan farqlash masalalari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

133 TULAGANOVA GULCHEHRA ZAXITOVNA
O'zbekiston Respublikasining
jinoyat-protsessual qonunchiligi tarixi

13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA
NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA)

145 BOZOROVA NASIBA PO'LOTJONOVNA
Gyotening huquqiy qarashlari

151 AZIMOVA DILAFRUZ MIRZATULLAYEVNA
Korxonalarni investitsion rivojlantirishda
korporativ boshqaruvning roli: Shvetsiya
misolida

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.3.4./HNQU7760>
UDC: 347.9(045)(575.1)

MA'MURIY SUD ISHI YURITUVIDA KELISHUV BITIMI INSTITUTINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM NAZARIY VA AMALIY MASALALARI

Jurayev Sherzod Yuldashevich,

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi kafedrası dotsenti,
yuridik fanlar nomzodi
ORCID: 0000-0003-3857-9751
e-mail: sh.jurayev@tsul.uz

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 26-apreldagi "Davlat organlari bilan munosabatlarda fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari huquqlarining samarali himoya qilinishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-833-sonli qonuni asosida Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksga 15¹-bobning kiritilishi munosabati bilan "Kelishuv bitimi" instituti tahliliga bag'ishlangan. Xususan, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksga kiritilgan taraflar o'rtasida "kelishuv bitimi"ni tuzishga oid normalarning Germaniya, Fransiya va Rossiya kabi xorijiy davlatlar sud amaliyotida qo'llanilishiga oid tahlillar olib borildi. Bundan tashqari, kelishuvning vositachilar ishtirokida tuzilishi, ya'ni mediatsiya instituti tushunchasi, uning turli davlatlar qonunchiligida ishlatilishi va o'ziga xos xususiyatlari tadqiq etildi Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksning 15¹-bobidagi "kelishuv bitimi" instituti tushunchasi, o'ziga xos xususiyatlari o'rganilib, Germaniya Ma'muriy sudi to'g'risidagi qonunda kelishuv bitimi bilan taqqoslangan holda, milliy qonunchiligimizga asoslantirilgan takliflar shakllantirildi. Tadqiqot davomida mediatsiya va kelishuv bitimi tuzish bilan bog'liq xalqaro davlatlar tajribasidagi qonunchilikdan kelib chiqib, Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksining 3-moddasiga o'zgartirish kiritish va uni 2 ta yangi modda bilan to'ldirish haqida tegishli takliflar berildi.

Kalit so'zlar: kelishuv bitimi, kelishuv, vositachilik, mediatsiya, taraflar kelishuvi, kelishuv bitimini o'zgartirish va bekor qilish, kelishuv bitimining sir tutilish prinsipi.

НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНСТИТУТА МИРОВОГО СОГЛАШЕНИЯ В АДМИНИСТРАТИВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Жураев Шерзод Юлдашевич,

кандидат юридических наук, доцент кафедры
«Административное и финансовое право»

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье анализируется институт мирового соглашения, введенный главой 15¹ Кодекса Республики Узбекистан об административном судопроизводстве на основе Закона Республики Узбекистан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Узбекистан в связи с

принятием дополнительных мер по обеспечению эффективной защиты прав граждан и субъектов предпринимательства во взаимоотношениях с государственными органами» от 26 апреля 2023 года № ЗРУ–833. В частности, был проведен анализ применения норм, касающихся заключения мирового соглашения между сторонами, включенных в Кодекс Республики Узбекистан об административном судопроизводстве, и в судебной практике таких иностранных государств, как Германия, Франция и Россия. Кроме того, была исследована структура соглашения с участием медиаторов, а именно – понятие института медиации, его использование и специфика в законодательстве различных государств. Изучив особенности понятия института мирового соглашения, данного в главе 15¹ Кодекса Республики Узбекистан об административном судопроизводстве, и сравнив их с понятием мирового соглашения в Законе об административных судах Германии, сформулированы предложения с учетом нашего национального законодательства. В процессе исследования, исходя из опыта зарубежных стран, связанного с медиацией и заключением мировых соглашений, были выдвинуты предложения о внесении изменений в статью 3 Кодекса Республики Узбекистан об административном судопроизводстве и дополнении его двумя новыми статьями.

Ключевые слова: мировое соглашение, соглашение, посредничество, медиация, соглашение сторон, изменение и расторжение мирового соглашения, принцип конфиденциальности мирового соглашения.

SOME THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF IMPROVING THE INSTITUTE OF AGREEMENT IN ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS

Jurayev Sherzod Yuldashevich,
Tashkent State University of Law,
Associate Professor of the Department
of Administrative and Financial Law, PhD in Law

Abstract. This article is devoted to the analysis of the institute of “Settlement Agreement,” which is defined in Chapter 15¹ of the Code of the Republic of Uzbekistan on Administrative Proceedings. This institute was included in the Code according to Law of the Republic of Uzbekistan No. 833 on April 26, 2023 “On amendments and additions to certain legislative acts of the Republic of Uzbekistan for taking additional measures to ensure effective protection of the rights of citizens and business subjects in relation with state authorities”. In particular, analyses were conducted on the application of the norms to the conclusion of a “settlement agreement” between the parties in the judicial practice of foreign countries such as Germany, France, and Russia. In addition, the structure of the agreement with the participation of mediators, the concept of mediation, its use in the legislation of different countries, and its specific features were studied. The concept of the “settlement agreement” in Chapter 15¹ of the Code of the Republic of Uzbekistan on Administrative Proceedings and its specific features were studied, and proposals based on our national legislation were formulated in comparison with the settlement agreement in the German Administrative Court Act. In particular, in the course of the study, based on the experience of international countries related to the conclusion of mediation and settlement agreements based on the legislation, the conclusions about amending Article 3 of the Code of the Republic of Uzbekistan on Administrative Proceedings and supplementing it with 2 new articles were thoroughly justified, and relevant suggestions were made.

Keywords: settlement agreement, agreement, mediation, agreement of the parties, modification and cancellation of the settlement agreement, the principle of confidentiality of the settlement agreement.

Kirish

O'zbekistonda sudlar faoliyati yildan yilga rivojlanib borayotganligi, mamlakatimizda sud hokimiyatining haqiqiy ma'noda mustaqil hokimiyat tarmog'iga aylanishi, bu boradagi islohotlar jahon ma'muriy sudlov tizimlari konsepsiyasining yorqin namunalarini tatbiq qilayotganligi diqqatga sazovordir. Shu kungacha fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish borasida sud hokimiyatiga oid qonunchilikka bir qator ijobiy huquqiy mexanizmlar kiritildi.

Nizolarni kelishuv yo'li bilan hal qilish masalasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 29-yanvarda "Davlat organlari bilan munosabatlarda fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari huquqlarining samarali himoya etilishini ta'minlash hamda aholining sudlarga bo'lgan ishonchini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-107-sonli qarori e'lon qilinib, ushbu tarixiy hujjatning 3-bandida "taraflarga qonun hujjatlarida belgilangan hollarda, ommaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan ishlar bo'yicha kelishuv bitimi tuzish huquqini berish" normasi o'z aksini topdi. Aytish lozimki, kelishuv instituti ham ilmiy jamoatchilik orasida tom ma'noda taraflar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda adolat va haqiqatga erishish yo'lidagi samarali usul sifatida ko'rib chiqilishi mumkin [1].

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 26-apreldagi "Davlat organlari bilan munosabatlarda fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari huquqlarining samarali himoya qilinishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-833-sonli qonuni asosida Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksga 15¹-bobning kiritilishi kelishuv bitimi institutining ma'muriy sud ishi yurituvida paydo bo'lishi va rivojlanishida muhim omil bo'ldi. Keyingi o'rinlarda ushbu institutning kelib chiqishi, boshqa o'x-

shash atamalar bilan nisbatlanishi va o'ziga xos xususiyatlarini ko'rib chiqamiz.

Material va metodlar

Tadqiqot davomida quyidagi masalalar tahlil qilindi: kelishuv bitimi, mediatsiya tushunchasi ta'rifi, kelishuv institutining mediatsiya instituti bilan o'zaro nisbati va o'ziga xos jihatlari, Rossiya, Fransiya, AQSh va Germaniya qonunlarida kelishuv institutining normalarda mustahkamlanishi va qo'llanishi.

Yuqoridagi masalalar yuzasidan muallif pozitsiyasi ishlab chiqilgan bo'lib, O'zbekiston Respublikasi ma'muriy sud ishlarini yuritishga oid qonunchilikni rivojlantirish bo'yicha takliflar tayyorlandi va ilgari surildi.

Ushbu tadqiqot ishida ilmiy bilishning tahlil qilish, taqqoslash, tizimlilik, umumlashtirish va formal-yuridik usullaridan foydalanilgan.

Tadqiqot natijalari

Kelishuv instituti tushunchasi, paydo bo'lishi, rivojlanishi va o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish ushbu institutning sudlar faoliyatida shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qilishdagi ahamiyati va samaradorligini belgilab beradi. Ko'plab xorijiy davlatlar sud amaliyotida taraflar o'rtasidagi kelishuv "**mediatsiya**" atamasi bilan nomlanib, lotinchadan **mediare** – taraflarni vositachilik orqali kelishtirish, "vositachilik" ma'nolarida qo'llanadi [2].

Yarashtiruv, kelishuv instituti dastlab qadimgi Gretsiyada vositachilar (proxenetas) atamasi sifatida mavjud bo'lib, rim huquqi va Yustinian kodekslarida ham ushbu atamaga oid qoidalar aks etgan [3]. Qadimdan qo'llanib kelingan ushbu atamalar hozirda ham turli davlatlar qonunchiligida o'ziga xos xususiyatlari bilan kam farq qilishini kuzatish mumkin.

Misol uchun, Germaniyada davlat va uning organlari bilan fuqarolarning o'zaro munosabatlarida ommaviy-huquqiy nizolarni hal qilish (tartibga solish)da kelishtiruv institutining roli muhim bo'lib, K.X. Shmidtning fikricha, mediatsiya ma'muriy sud ishlarini

yuritishda nizolarni hal qilishda tez va samarali usuldir [4].

Fransiyada ham mediatsiya tartib-taomillari o'ziga xos o'ringa ega bo'lib, ommaviy ma'muriyat va fuqarolar o'rtasidagi nizolarni hal qilishda fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchi ortishi va ma'muriy sud ishi yurituvchi sifati oshishiga xizmat qiladi [5].

Britaniyalik olim D. Korporan yuqoridagi fikrlarni qo'llab-quvvatlagan holda mediatsiya ommaviy nizolarni ko'rib chiqishda sudga ko'riladigan ishlar yuklamasini kamaytirishini ta'kidlagan [6]. Ushbu fikrga qo'shimcha ravishda amerikalik huquqshunos D. Bernshteyn nizolarni ko'rib chiqishga oid sarf-xarajatlarning kamayishiga ham olib kelishi haqida xulosa qilgan [7]. Bildirilgan ushbu fikrlar, albatta, ma'muriy sud ishlarini yuritishda sudlarda ko'rib chiqiladigan ishlar hajmi kamayishi va ishlarni ko'rib chiqish sifati oshishiga zamin yaratadi.

Umuman olganda, nizolarni alternativ usullarda hal qilishning turli ko'rinishlari mavjud bo'lib, ularning qo'llanishi ma'muriy sudlardan boshqa sudlar faoliyatida keng foydalanilmoqda. Ushbu alternativ usullar haqida ko'plab ilmiy munozaralar bo'lgan, turli olimlar fikr bildirgan, ularning xususiyatlari va qo'llanishida vujudga kelayotgan muammolar tadqiqot ishlarining obyekti bo'lib kelmoqda. Quyida ayrim mulohazalarni keltirib, ularning farqlari va boshqa o'ziga xos tomonlarini tahlil qilamiz.

Kelishuv institutining mediatsiya instituti bilan farqli jihatlarini ayrim olimlar o'z ilmiy ishlarida ko'rsatib o'tishgan. F.K. Senen kelishuv va mediatsiya institutlari uchinchi shaxslarning ishtirok etish darajasi, roli va funksiyasi nuqtayi nazaridan farq qilishini ta'kidlagan [8] bo'lsa, Y.G. Bogatina mediatsiya institutini boshqa alternativ kelishuv institutlaridan farqli ravishda, nizoning boshlanish bosqichida tatbiq etish samarali ekanligini e'tirof etib, bunda uchinchi shaxslar ishtirokiga bog'liq bo'lmagan holda taraflarning kelishuvga erishishiga olib kelishini

aytib o'tgan [9]. Yuqoridagi ikkita olimning fikri ham o'ziga xos bo'lib, bunda asosan kelishuvga oid normalarning qonunlarda qo'llanishiga e'tibor qaratish lozim.

Tadqiqot natijalari tahlili

Xorijiy davlatlarda ma'muriy sud ishlarini yuritishda ham kelishuv, ham mediatsiya atamasi qo'llanadi. Ushbu atamalarning farqini quyida keltirib o'tamiz. Xususan, "kelishuv deganda – nizolashayotgan taraflar o'rtasida tuziladigan, ushbu nizoni hal qilishga qaratilgan muayyan shartlar ko'rsatiladigan hujjat tushuniladi". Milliy qonunchiligimiz asosida tahlil qiladigan bo'lsak, ushbu ta'rif Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksning 126¹-moddasida keltirilgan ta'rifga nisbatan farq qilib, unda "kelishuv ma'muriy sud ishlarini yuritishning barcha bosqichlari va sud hujjatini ijro etish jarayonida nizoni kelishuv bitimini tuzgan holda to'liq hajmda yoki qisman hal etishi mumkin"ligi nazarda tutilgan. Bunda kelishuv ixtiyoriylik, hamkorlik va teng huquqlilik prinsiplari asosida tuziladi. Yana bir muhim shart sifatida kelishuvni tuzishga "faqat javobgarda, ya'ni ma'muriy organda ma'muriy ixtiyoriylik (diskretion vakolat) mavjud bo'lganda yo'l qo'yilishi" belgilangan. Kelishuvning qulayligi sud protsesining har qanday bosqichida tuzilishi alohida e'tiborga molik.

Mediatsiya tushunchasi esa taraflar o'rtasida ommaviy-huquqiy nizolarni hal qilishda betaraf uchinchi shaxslar (mediatorlar) yordamida amalga oshirilib, bu asosan, taraflarni kelishtirishga qaratilgan bo'ladi [10]. Kelishuv bitimini tuzishdan farqli ravishda, aytish lozimki, bunda bitim tuzilmay taraflarning yagona shartlashilgan qarorga kelishlariga ko'maklashiladi [11]. Ma'muriy sud ishlarini yuritishga oid milliy qonunchiligimizda esa mediatsiya tartib-taomillari qo'llanilmaydi.

Xorij tajribasiga yuzlanadigan bo'lsak, ayrim olimlar mediatsiya institutini kelishuv institutidan ustun qo'yib, mediatsiya tartib-taomillari qo'llanganda, birinchidan, tara-

flar nizoni hal qilib bo'lgandan keyin o'zaro munosabatlarini saqlab qoladilar, ikkinchidan, har ikkala tarafga ham ikkinchi taraf manfaatlarini yaxshiroq tushunishni ta'minlaydi [12].

Yuqoridagilardan tashqari, mediatsiya tartib-taomillarini o'tkazishda taraflar o'rtasida tuziladigan kelishuvga ko'ra, sud xarajatlarini taqsimlash mumkin bo'lib, bu sud jarayonini "arzonlashtirish" imkonini beradi. Shu bilan birga, taraflar o'rtasida "ishbilarmonlik aloqalar"i saqlanib, nizo hal qilingandan keyin taraflar o'zaro munosabatlarga kirishaveradilar [13].

Yuqoridagi ikkala tushuncha ham ayrim kamchilik va yutuqlarga ega. Xususan, kelishuv bitimini imzolashda taraflar muayyan sarf-xarajatlar va vaqtlarini tejab, nizoni tezda va samarali hal qilishga erishadilar. Lekin bunda kelishuv bitimini imzolashning har doim ham iloji bo'lmaydi, masalan, taraflar manfaatlariga ushbu kelishuv zid kelsa.

Mediatsiya, o'z navbatida, taraflarning o'zaro muloqotga kirishishlari va nizoning yechimini topishga imkon bersada, lekin bunda betaraf uchinchi shaxslarning ishtiroki zarur bo'lib, taraflar uchun bu ortiqcha sarf-xarajatni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, ushbu usullarning qo'llanilishi, albatta, milliy qonunchilik va milliy urf-odatlar ta'sirida amalga oshirilishini inobatga olish lozim.

Rossiya Federatsiyasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksida yarashtiruvning kelishuv bitimi va mediatsiyadan tashqari, 137³-moddasida muzokara o'tkazish, sud yarashtiruv kabi usullari ham belgilangan [14]. Muzokara usulida taraflar o'rtasida kelishuv bitimini tuzish maqsadida muzokaralar o'tkazish belgilangan bo'lsa, sud yarashtiruvida sud tomonidan tayinlangan "sud yarashtiruvchi"si taraflarni mustaqillik, halollik va vijdoniylik prinsiplari asosida kelishuvga erishtirishi mustahkamlangan. Yuqorida keltirilgan usullar nizolarni sudlarda ko'rib chiqishda qo'l kelib, taraflarning

kelishish imkonini ko'paytiradi va albatta, manfaatdor shaxslarning huquqlarini tezda tiklashga yordam beradi.

Ma'muriy huquq fani doirasida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlarga e'tibor beradigan bo'lsak, aksariyat olimlar O'zbekiston ma'muriy huquq sohasi Nemis ommaviy huquq sohasi konsepsiyasi doirasida rivojlanayotganligini ta'kidlaydilar. Bu fikrga qo'shilgan holda, nemis ma'muriy sud ishlarini yuritish sohasidagi kelishuvga oid normalarning milliy qonunchiligimiz asosidagi tahliliga e'tibor qaratmoqchimiz.

Germaniya Federativ Respublikasining 1995-yilda qabul qilingan Germaniya Ma'muriy sudi to'g'risidagi qonunida (Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO), Stand: 1995) ommaviy-huquqiy nizolarni ko'rib chiqishda qo'llaniladigan normalar keltirilgan. Ushbu hujjatning 101-moddasi "Taraflarning kelishuvi" [11] deb nomlanib, unda taraflar sud qarori chiqquncha yoki qaror chiqib bo'lgandan keyin ham, lekin ushbu qaror ijrosi ta'minlanib bo'lguncha kelishuv bitimi tuzishi mumkinligi belgilab qo'yilgan. Bunda, albatta, taraflarning o'zaro roziligi mavjud bo'lganda, bitim tuzilishi asosiy shart sifatida ko'rsatilgan. Bizning qonunchiligimizda sud qarori ijrosini amalga oshirib bo'lgandan keyin kelishuv bitimini tuzmaslikka oid norma mavjud bo'lmay, bunga sud amaliyotining hozirda muayyan tajribaga ega emasligini sabab sifatida ko'rsatish mumkin.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksida yuqoridagi nemis qonuni normasida ko'rsatilgan ixtiyoriylik prinsipidan tashqari, hamkorlik va teng huquqlilik prinsiplari ham belgilangan. Bu yerda aytish joizki, Rossiya Federatsiyasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksining 137¹-moddasida yuqoridagi prinsiplardan tashqari, maxfiylik yoki bitimning sir tutilishi prinsipi ham keltirilgan bo'lib, bizningcha, ushbu prinsipni milliy qonunchiligimizga ham joriy etish lozim. Chunki bitim tuzishda manfaat-

dor shaxslarning huquqi tiklangunga qadar, boshqa shaxslarning bitim shartlaridan ogoh bo'lishi ushbu ishda qatnashayotgan shaxslarning manfaatlariga putur yetkazishi mumkin.

Germaniya Ma'muriy sudi to'g'risidagi qonunining 102-moddasi "Kelishuv bitimini bekor qilish yoki o'zgartirish" deb nomlanib, unda "Kelishuv bitimini bekor qilish yoki o'zgartirish faqatgina taraflar kelishuvi yoxud qonunda nazarda tutilgan hollarda, sudning qaroriga asosan amalga oshirilishi" nazarda tutilgan. Aytish lozimki, bizning qonunchiligimizda kelishuv bitimini o'zgartirish yoki muayyan darajada bekor qilishga oid normalar keltirilmagan. Bunday normaning qonunchilikda mustahkamlanishi taraflar uchun birmuncha qulayliklar keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, taraflar kelishuv bitimi tuzish paytida ayrim shartlarni esdan chiqarib qo'yish hollari kuzatiladi. Bu esa vujudga kelgan nizoning to'liq hal bo'lmasligiga olib keladi.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi 126³-moddasi 4-qismida "Sud kelishuv bitimini tasdiqlash to'g'risida ajrim chiqaradi, unda ish yuritish to'liq yoki qisman tugatilganligi ko'rsatiladi", deb belgilangan. Germaniya Ma'muriy sudi to'g'risidagi qonunining 103-moddasida esa taraflar o'z manfaatlariga to'g'ri keladigan kelishuv bitimi tuzganlarida sud ishni ko'rishni tugatish to'g'risida faqatgina formal jihatdan talab etilgandagina qaror chiqarishi mumkinligi mustahkamlangan. Bizningcha, formal jihatdan qaror chiqarish orqali ishni tugatish muayyan ma'noda tushunmovchilikka olib keladi [15]. Chunki ish bo'yicha kelishuv bitimini sud tasdiqlagandan keyin taraflar o'rtasida kelishuv bitimi shartlarini bajarish paytida yana qandaydir tushunmovchilik natijasida nizo kelib chiqsa, bunda ularning sudga qaytadan murojaat qilishlariga to'g'ri keladi. Va bu, albatta, ortiqcha vaqt va mablag' sarflanishiga olib keladi.

Kelishuv bitimini tuzish va uni ijro etish masalasi ham sud amaliyotida birmuncha muhim ahamiyat kasb etib, milliy qonunchiligimizda ushbu bitimni bajarish, taraflarning kelishilgan shartlarni bajarmay qolishi masalasi ochiq qolgan. Aytish lozimki, Germaniya Ma'muriy sudi to'g'risidagi qonunining 104-moddasida "agar taraflardan biri kelishuv bitimi doirasida o'ziga yuklatilgan majburiyatni bajarmasa, ikkinchi taraf o'zining manfaatlarini himoya qilish yuzasidan sudga murojaat qilishi" mumkinligi belgilangan. Ushbu normadan kelib chiqadigan bo'lsak, bizningcha, milliy qonunchiligimizga ham taraflar o'rtasida kelishuv bitimida ko'rsatilgan majburiyatlarni bajarmaslik aynan shu nizoni ko'rib chiqqan sudga murojaat qilish vakolatini berishini kiritish maqsadga muvofiq bo'lar edi. Bu, albatta, manfaatdor shaxslarning buzilgan huquqlarini tiklash imkoniyatini beradi va turli sarsongarchiliklarning oldini oladi.

Xulosalar

Kelishuv usullarini ko'paytirish taraflar o'rtasidagi nizoni tezda hal qilish va buzilgan huquqlarni tiklashga imkon beradi. Shu maqsadda O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksining 15¹-bobiga "Muzokara" va "Sudning yarashtiruv" nomli moddalarni kiritish taklif etiladi.

Ma'muriy sud ishlarini yuritishda mediatsiya tartib-taomillarini ommaviy-huquqiy nizolarni hal qilishda qo'shimcha usul sifatida qo'llash kelisha olmayotgan taraflarning nizolarni muayyan shartlar asosida hal qilishlariga asos bo'ladi va bu usul nizolarni hal qilishning yana bir yechimi bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi 126¹-moddasi 2-qismiga "maxfiylik" so'zini qo'shish orqali jumlani "Taraflarning kelishuvi ixtiyoriylik, hamkorlik, maxfiylik va teng huquqlilik prinsiplari asosida amalga, oshiriladi" deb o'zgartirish taklif etiladi.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksini "Kelishuv bitimini o'zgartirish va bekor qilish" nomli yangi modda bilan to'ldirish maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi

126³-moddasini "Agar taraflardan biri keli-shuv bitimi doirasida o'ziga yuklatilgan maj-buriyatni bajarmasa, ikkinchi taraf o'zining manfaatlarini himoya qilish yuzasidan sudga murojaat qilishga haqli" normasi aks etgan yangi 9-qism bilan to'ldirish maqsadga mu-vofiq.

REFERENCES

1. Isayenkova O.V. Tsivilisticheskiy protsess v Rossii – osnovnyye tendentsii [The civil process in Russia – the main trends]. *Bulletin of TSU*, 2016, no. 1 (5), p. 5.
2. Kushnareva L.V. Ponyatiye i istoriya stanovleniya instituta mediatsii [The concept and history of the formation of the institute of mediation]. *Actual Problems of Civil Justice. Proceedings of the interuniversity scientific-practical conference*. 2017, pp. 292–298.
3. Wikipedia. Available at: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>
4. Schmidt K.H. Mediation in administrative proceedings in Germany. *European Journal of Law and Economics*, 2018, no. 46 (2), pp. 259–276.
5. Pieron J. The use of mediation in French administrative proceedings. *Journal of Conflict Resolution*, 2019, no. 63 (5), pp. 1215–1236.
6. Corporan D. Mediation in administrative proceedings in the United Kingdom. *Journal of Dispute Resolution*, 2017, no. (2), pp. 1–17.
7. Bernstein D. Mediation in administrative proceedings in the United States. *Journal of Dispute Resolution*, 2016, no. 1, pp. 1–16.
8. Senen F.K. Sudebnoye primireniye i mediatsiya kak mekhanizmy mirnogo uregulirovaniya sporov v sovremennom grazhdanskom protsesse: obshhiye i otlichitel'nyye cherty [Judicial reconciliation and mediation as mechanisms of peaceful settlement of disputes in modern civil procedure: common and distinctive features]. *Bulletin of VSU*, 2017, pp. 109–114.
9. Bogatina Yu.G. Al'ternativnyye sposoby razresheniya sporov [Alternative ways of dispute resolution]. *Arbitration Practice*, 2006, no. 6, p. 24.
10. Bagayev S.V. K voprosu o ponyatii i osobennostyakh mediatsii [On the question of the concept and features of mediation]. *Intellectual Potential of the 21st Century: Stages of Development*, 2015, no. 27, pp. 254–260.
11. Korshunov N.A., Korshunova O.N. Mediatsiya v Rossii: problemy i perspektivy [Mediation in Russia: problems and prospects]. *Journal of Russian Law*, 2018, no. 1, pp. 107–117.
12. Benua M.Kh., Kharitonova D.A. Mediatsiya v administrativnykh sporakh: preimushhestva i ogranicheniya [Mediation in administrative disputes: advantages and limitations]. *Bulletin of the Saratov State Law Academy*, 2018, no. 4, pp. 59–63.
13. Sarkisyan V.G. Mediatsiya v administrativnom sudoproizvodstve [Mediation in administrative proceedings]. *Innovative Aspects of the Development of Science and Technology*, 2021, no. 4. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediatsiya-v-administrativnom-sudoproizvodstve>
14. Bepalov Y.F. Code of Administrative Procedure of the Russian Federation: article-by-article scientific and practical commentary. Moscow, 2020, pp. 317–320.
15. Balashov A.N. Rol' suda v primirenii storon v administrativnom sudoproizvodstve [The role of the court in the reconciliation of the parties in administrative proceedings]. *Bulletin of VSU*, 2019, no. 2, pp. 178–180.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-YIL 4-SON

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y. f. d., dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mas'ul muharrir: N. Ramazonov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, Y. Mahmudov, Y. Yarmolik,
F. Muhammadiyeva, E. Mustafojev

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 28.08.2023-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 18,83 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma raqami: 49.

TDYU tipografiyasida chop etildi.